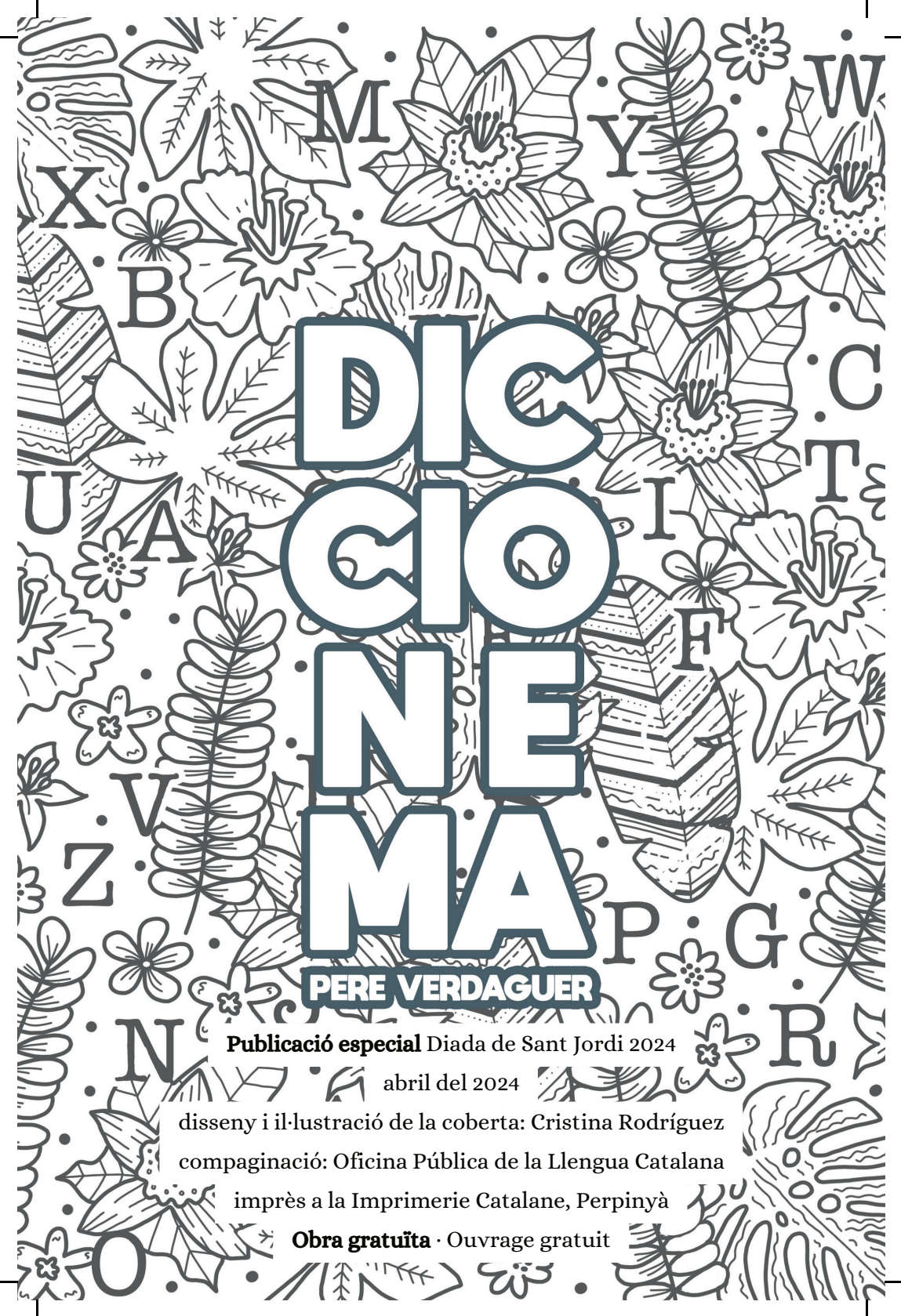

DIC CION E MA

PERE VERDAGUER

DIC CIO NE MA

PERE VERDAGUER

Publicació especial Diada de Sant Jordi 2024

abril del 2024

disseny i il·lustració de la coberta: Cristina Rodríguez

compaginació: Oficina Pública de la Llengua Catalana

imprès a la Imprimerie Catalane, Perpinyà

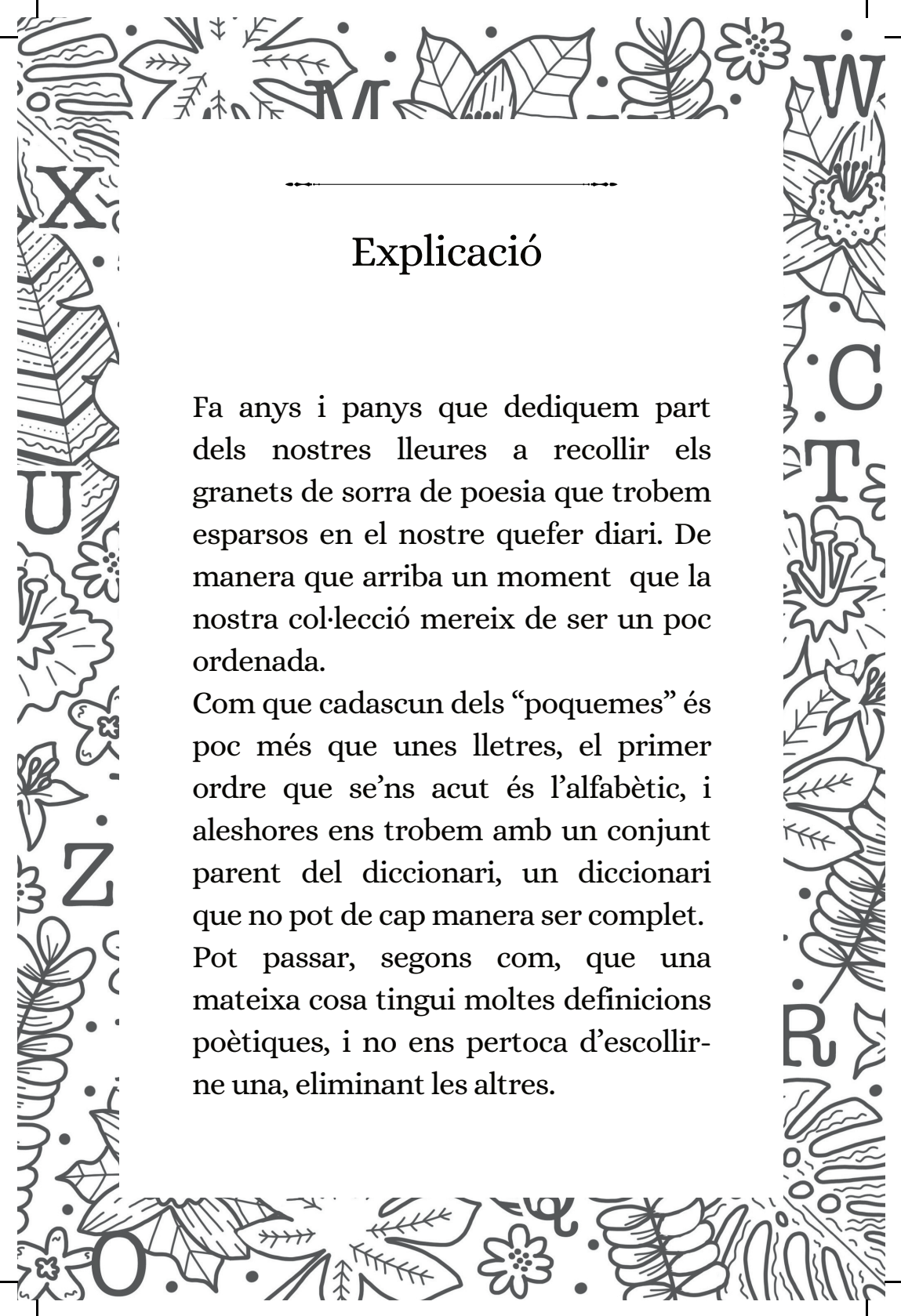
Obra gratuïta · Ouvrage gratuit

Pere Verdaguer

Per a Nina i Anna

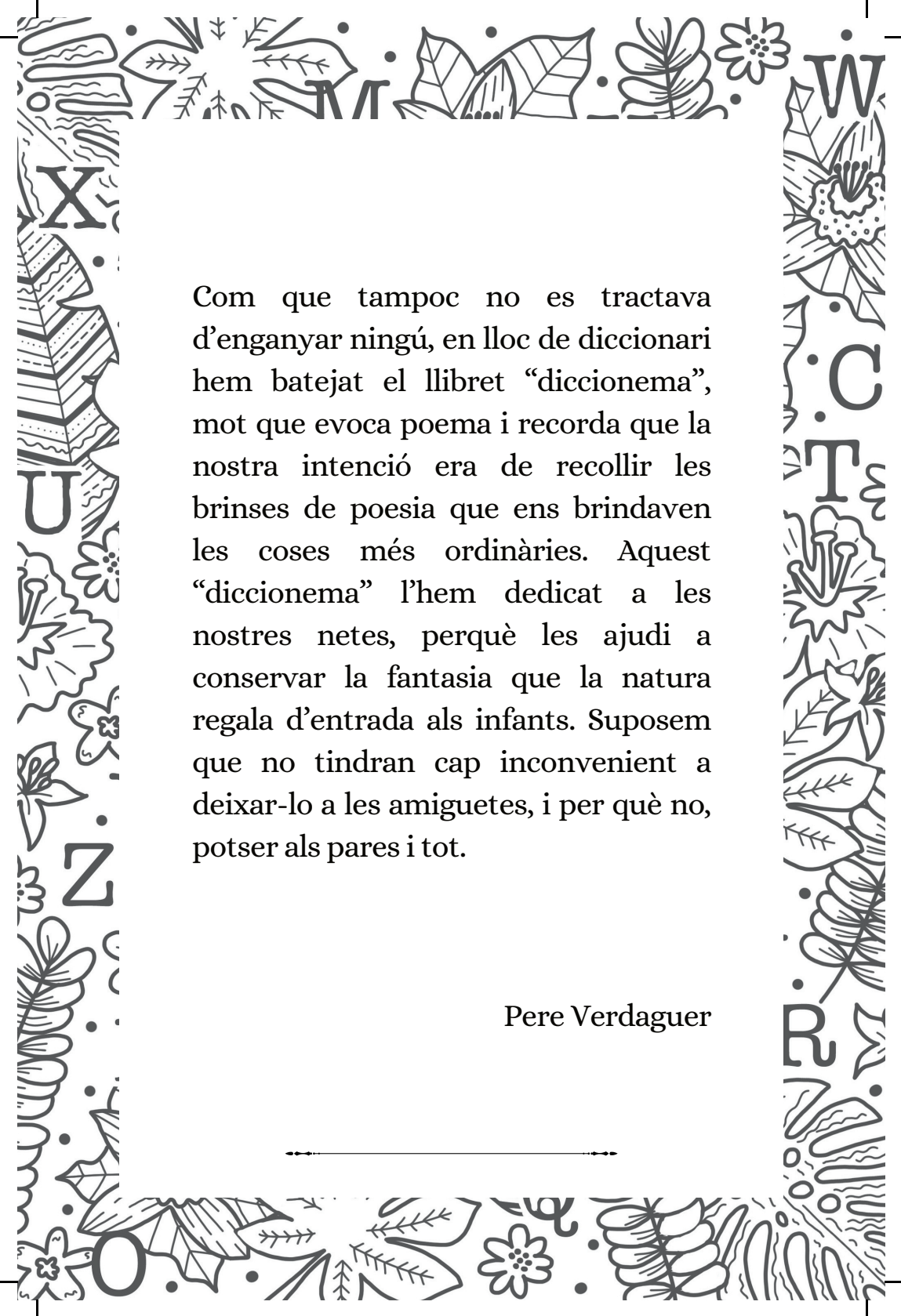

A decorative border surrounds the page, featuring various botanical illustrations like leaves and flowers, as well as large, stylized letters. On the left, the letters 'X', 'U', 'Z', and 'O' are visible. On the right, 'W', 'C', 'T', and 'R' are visible. The top and bottom borders also contain floral and leaf motifs.

Explicació

Fa anys i panys que dediquem part dels nostres lleures a recollir els granets de sorra de poesia que trobem esparsos en el nostre quefer diari. De manera que arriba un moment que la nostra col·lecció mereix de ser un poc ordenada.

Com que cadascun dels “poquemes” és poc més que unes lletres, el primer ordre que se’ns acut és l’alfabètic, i aleshores ens trobem amb un conjunt parent del diccionari, un diccionari que no pot de cap manera ser complet. Pot passar, segons com, que una mateixa cosa tingui moltes definicions poètiques, i no ens pertoca d’escollir-ne una, eliminant les altres.

Com que tampoc no es tractava d'enganyar ningú, en lloc de diccionari hem batejat el llibret “diccionema”, mot que evoca poema i recorda que la nostra intenció era de recollir les brinses de poesia que ens brindaven les coses més ordinàries. Aquest “diccionema” l’hem dedicat a les nostres netes, perquè les ajudi a conservar la fantasia que la natura regala d’entrada als infants. Suposem que no tindran cap inconvenient a deixar-lo a les amiguetes, i per què no, potser als pares i tot.

Pere Verdaguer

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

8

12

13

17

18

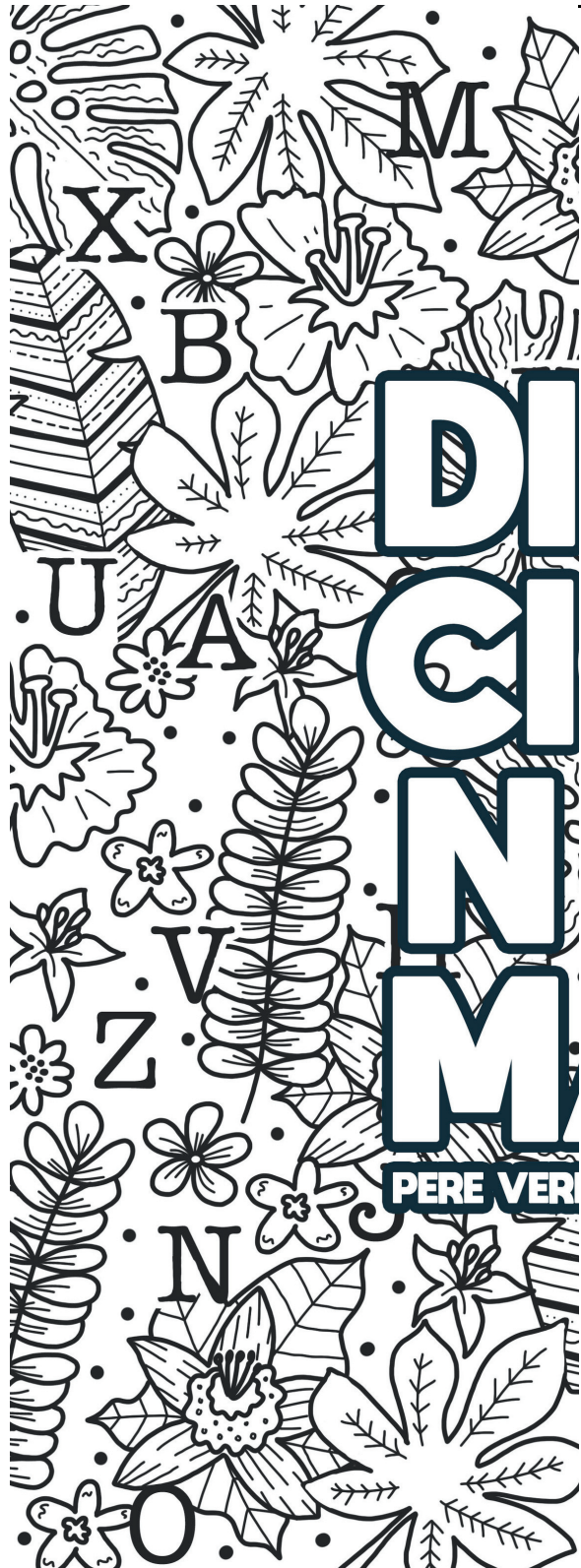
19

20

22

23

24

25

26

30

32

36

39

40

42

43

44

Abril

El sol ha alliberat tots els ocells del goig.

Acàcia

L'acàcia fa festa.

S'ha penjat tot de llanternes venecianes.

Aigua

L'aigua a tot es conforma, a ser serp de riu
o estany de muntanya.

L'aigua no, que no mira mai enrere.

M'agrada l'aigua a l'estiu, indecisa en el riu,
quan només falta un pèl perquè es faci sedentària.
És bonica l'aigua, jove i felina, quan s'ensabona
a la cascada i s'eriça al vent.

Aire

Quina complicitat entre la fulla i l'aire!

Els animals alats saben el pes de l'aire.

L'aire, el meu cel arran de terra.

Alba

Li cal un bona estona a l'alba
per despertar el nou dia.

L'alba entra per la finestra de puntetes.

L'alba, amb la cara neta,
espera dòcilment la vinguda del sol.

Amor

L'amor tapa totes les esquerdes del desencís diari.

Ah!, la benaurada solitud per pensar amb tu
i amb la teva mirada!

Me'n vaig de tu fins a demà.

El sol ponent i l'aire fresc tenen el gust dels teus llavis.

Le unió de dos protons deu ser deliciosa,
amb tota l'energia que allibera.

Si no, per què es faria?

Arbre

Els arbres aguanten el cel? Sostenen la terra?

Alguna raó deu tenir l'arbre
per fer totes les fulles iguals.

L'arbre reconeix el cel a les palpentes de llum.

Arbre, rodat tot en exteriors.

Arbres, cadascú a caseta, i el bosc a casa de tots.

L'ombra dels arbres hauria normalment de ser verda.

**Avui no pot
deixar res**

**de cap manera
per a demà.**

Banderola

Les banderoles sospesen el vent.

Bany

Bany, crema gelada d'ús extern,
pell d'aigua feta a mida,
cataplasma de res.

Blat

El blat, potser en comença de tenir prou
d'alimentar la nostra evolució.
El blat només és blat enmig del blat.

Bolet

No és culpa dels bolets
si hom ha inventat
la bomba atòmica.

Branca

Cada branca creu haver trobat el camí del cel.

Cambra

Una cambra és una temptativa de parar el temps d'una nit a l'altra.

Camí

Tot són camins d'ocell a cel.

Caminar

Caminar, el més bonic dels tràvelings

Camp

Camp, pàgina a l'aire lliure.

Canal

En el canal s'ha acabat de romancejar, l'aigua ha de filar dret.

Canya

La canya pensadora de Pascal ha reeixit a podrir el riu.

Cap d'any

El cap d'any renova el calendari i la nostra esperança.

Cargol

El cargol és prudent, avança rarament
més el braç
que la màniga.

Carrer

La gent apressada va pel carrer com en un túnel.
El carrer és el que més agermana els homes.

Carretera

La carretera i la roda, la gallina i l'ou.
La carretera amb les muntanyes és molt diplomàtica
i plena de circumloquis.

Casa

Una casa és una màquina de viatjar
a través del temps.
Sobretot si és vella.
La meva casa és petita
però plena de llum
sota els fanals de l'acàcia.
Una casa sense família,
per qui s'empolainaria?

Cel

El cel que m'interessa és el que es casa amb la terra a l'horitzó, el que serveix de marc a la muntanya, el que retallen teulats i xemeneies, el que filtra a través del fullam. No el cel de justícia suspès al cim dels nostres caps. Cal el blau, cal els núvols, cal una mica de tot per fer un cel.

Cervesa

La mar passa el temps remenant l'aigua com si fos cervesa.

Cirerer

Com s'ho fa el cirerer per pensar en totes les seves flors a la vegada?

Col·legi

Hivern. L'aire pica els nassos i el col·legi desgrana els alumnes.

Cor

El cor generós, distribueix sense parar la sang egocèntrica.

Corriol

Camí artesanal
que té pocs amics
però bons.

Cortina

Les meves cortines lleven l'àncora,
el vent infla llurs veles.
Fins i tot la meva casa casolana
somnia en els viatges.

Cotxe

Cotxe, escarbat amb motor.

Crepuscle

Crepuscle. En el silenci expectant, un monòleg d'ocell.
M'agrada de morir al crepuscle:
és una mort sense risc.

Criatura

Tot jugant, jugant,
les criatures
es preparen
a substituir-nos.

Dent

Si els ulls tenien dents,
què quedaria del món?

Despertar

Despertar-se és ja acollir el món,
encara que sigui amb reticència.

Dia

El dia s'obre com una flor.

I jo que m'inquietava tant en l'obscuritat!

El dia fuig, i vet aquí que torno a ser pobre!

És un dia tot rúfol, tot just aprofitable
per anar a escola.

Amb el pas dels mesos els dies canvien
els horaris d'obertura.

L'home s'adapta.

Diumenge

Pels diumenges desvagats i desaparellats,
el nostre temps ha inventat la indústria del lleure,
que manté el ritme de la feina.

Escala

Escala, sendera de muntanya domèstica.

Escola

La sortida de l'escola és quan els nens són per a tothom.

Estiu

Què esperem per sotmetre l'estiu als estalvis d'energia.

Els estius més càlids són els del record.

Nosaltres que som plurianuals i acumulem els estius, sabem prou que no n'hi pas dos de semblants.

Estrella

A la nit les estrelles piquen l'ullet, però no passa d'això.

Estrelles, claus on pengem la nostra imaginació.

Farniente

Xuclo el dia com un bombó.

Finestra

La finestra és un llibre obert per al veïnatge.

Finestra, petxina oberta a les aigües del vespre.

Fulla

Mireu les fulles, tanmateix ben fràgils
com planta cara al foc del cel tot l'estiu.

Abans les fulles emigraven a l'hivern
i tornaven amb les orenetes.

Amb l'abundància, no cal patir:
hom les llença i hom les canvia.

Figa

A les figues no els agrada l'estiu quan fa el ple,
sinó la ganduleria del setembre.

Flor

Per tal d'editar les flors, la natura disposa de paper
couché. Són les flors les que han inventat el ram.
Què n'han de fer les flors de la nostra admiració?
Prefereixen la de l'insecte!

Garriga

Quan fa bon temps a l'hivern a la garriga,
tot aixeca el cap i s'interroga,
però els arbusts no deixen pas l'abric.

Gel

El gel és aigua avara.
O bé aigua de Bella adormida al bosc.

Gener

Calmós gener,
que té tot el temps que vulguis al davant,
amb els arbres desenfeinats,
els camps a la nevera i el sol embotellat.

Gent

Tants arbres i tantes persones que viuen inclinades,
i encara n'hi ha que van a veure la torre de Pisa!

Gespa

Gespa.
L'herba assoleix la densitat de les viles.
I la seva bella uniformitat.

Gespa

Gespa.

L'herba assoleix la densitat de les viles.

I la seva bella uniformitat.

Gra

El gra de sorra formigueja d'electrons.

La terra formigueja d'homes,
que també tenen les seves òrbites.

De lluny no es veu res.

Granota

Granota: cosac, iogui i Budà.

Helicòpter

Helicòpter,
libèl·lula de transport.

Hora

L'hora passa,
els dies juguen
i jo no em quedo pas.

Hivern

Hivern.
Pel carrer la gent només hi és de pas.
A l'hivern, hom pensa en el bon temps.

Home

L'home se situa molt bé en el temps.
A uns milions d'anys, més o menys.
D'ençà de tant de temps que camina a botzides,
és estrany que l'home hagi trigat tant
a descobrir la física quàntica.

Idea

Ah! Fer a cada idea un vestit a mida.
O millor la seva tenue del moment.

Ignorància

És per ignorància que som feliços.
Si sabíem el que ens espera...
i sobretot quan...

Instant

Fins i tot pintats d'habitud,
els instants són exemplars únics
i fora comerç.

Juny

Juny amplia el dia,
juliol l'omple tot.

Juliol

El sol ja no s'aguanta i ens passa pel cim del cap.
M'agrada més a la tardor, quan ha tornat de l'estiu
i es queda pels nostres costers.

Lampadari

Els lampadaris podrien ser castigats
per soroll nocturn.

Lletuga

Tendra rosa d'entremès.

Llibres

Quin pilot de lletres,
si ens detenim a pensar-hi.

Llum

Segons el nostre comptador,
el dia no estalvia gens el llum.
Però, i segons el comptador de les plantes?
Encara que ens hagi de costar,
hem de reconèixer que no som pas el centre del dia.

Mar

La mar, sempre plena a vessar.

Només hi ha la mar petita que va sobre la sorra.

La mar invita a viatjar, però hom declina la invitació.

La mar munta a punt de neu a les vores.

Març

Amb una bona glopada de sol, alegretat i curtestida,
la diada va per les seves, com si anés al seu primer ball.

Matí

M'agrada el matí quan és encara inhabitat.

El matí de galtes fresques enfonsa tascons de sol on pot.

Matí, els finestrons s'obren cruixint, els ulls també.

Matí parat. A la ràdio, el món camina.

Migdia

Migdia posa el seu calderó sobre la vila i els camps.

Mimosa

Mimosa, meitat aire, meitat flor.

No pesa gaire gener davant de la mimosa.

L'hivern tampoc.

Un gra de mimosa, quina explosió!

Minut

Minut, deu-milionèsima part del quart de la vida terrestre. Geogravida.

Mirall

El mirall no necessita pas moure's per veure el món.

Món

Món, on la meva mirada brota i pastura,
on hi ha visiblement més coses a veure
que ulls per mirar-les.

Moviment

El moviment és només exorcisme de la mort,
com qui diu, no res.

Muntanya

La muntanya va plena curulla de temps salvatge.
La muntanya és rica d'horitzons limitats.
A la plana, erro.
La muntanya m'atreu i dissuadeix el meu pas.
Finalment m'accepta, però no em regala res.
No es dona mai per sempre.

**La música,
molt bonic**

**un joc
amb el silenci.**

Nadal

L'any ha acabat el programa
i espera la distribució de premis: Nadal.
El pare Nadal surt dels cors una vegada l'any només.
I encara sort, perquè no s'adiu gens amb els altres dies.

Natura

La natura és enginyosa,
però no ha inventat ni la carretera
ni la roda.

Neu

Les neus d'antany són sempre les més pures.

Nit

La nit té feina a reposar tothom. Xiiiit!

Nit, tothom se n'ha anat a dormir
deixant els lampadaris del carrer encesos.

Nit obscura de la meva habitació. Plena de mi.

La nit és la reserva planetària de silenci.

La nit és suspesa a les hores.

La nit és com una pluja subtil i benefactora.

La nit puja a poc a poc fins a l'alba.

La nit es desgasta a poc a poc,
però hom se n'adona només a l'alba.

Núvols

Els núvols tenen goteres de sol.

Núvols. El cel fa ombres xineses
que no interessen ningú.

Cel cobert.

Mireu quin embús de núvols
en la gran migració tardorenca.

Ocell

Discussió d'ocells, entre cant i insult,
concert de sords.

Els ocells saben cantar,
però repeteixen sempre el mateix.

Ombra

Ombra, la meva petita nit de per riure.
I per descansar.

Onada

Amb l'onada,
l'aigua ha trobat la manera de desplaçar-se
sense moure's de lloc.

Ordinador

L'ordinador classifica els fulls
i l'arbre les fulles.

L'ordre el desordre

**m'irrita
també.**

Pàgina

Sobre la pàgina,
els mots no són sinó que savis contrastos
de tinta i de blanc.

Papallona

Les papallones volen com els infants caminen,
a batzegades.

Pàrquing

Pàrquing o bé exercici de forats.

Peix

El peix és a la vegada barca i remaire.

Pinya

La pinya és un bressol blindat,
en guerra contra l'esquirol.

Planta

Si en sap la planta, de treure coses de la terra!

Plorar

L'infant plora per no res.

L'adult plora per respirar un poc.

Més tard hom plora sense saber ben bé per què,
de tantes coses que hi hauria.

Pluja

La pluja, epidèmia de punts sobre les is.

La pluja és una dutxa per a plantes.

Els animals no se senten pas preocupats.

La pluja és un viatge sentimental de l'aigua
a la seva terra nadiua.

Amb la pluja no cal voler-hi discutir,
no val la pena.

La pluja és un arbre fet de fulles de gotes
i d'un tronc de riu.

Les primeres gotes s'embruten,
per força.

Pluja, sorra d'aigua.

Pluja, els vidres ploren
amb tots els ulls.

Poesia

La poesia és lleva cada dia, com el sol.
Però hom no la veu pas forçosament
si el dia és rúfol.

Poeta

El poeta duu sempre un mot
a cada mà.

Presseguer

Fulla de presseguer,
coma llarga.

Primavera

Primavera,
la democràcia de les flors.

Recança

A cada instant escullo el món en el qual vull viure.
Escullo també les meves futures recances.

Record

Els records són a l'altra banda del mur dels anys.
Excepte en els somnis.
Viure en el record és un dels pocs privilegis de l'edat.

Riu

A l'estiu, el riu és just plaqué aigua.
El riu és el vent de l'aigua, però canalitzat.
El riu i la seva aigua, quin seguici!
El llit del riu treballa les vint-i-quatre hores,
no és cap luxe.

Rocs marins

Rocs marins, farbalans i carn tendra de l'aigua.

Rosa

Rosa, cotillons d'antany, tant bellament arrufits.
Les roses són al roser també a la nit.

Segon

Diuen que hi ha centèsims de segons.

Som realment lents, nosaltres!

Sender

El sender treballa a mig temps, la resta és natura.

Sequera

Fins el torrent es para en el seu llit

i es posa sota la manta de sorra.

Un peix, traït fuig d'aquesta horror.

Sesta

Em tallo un pany de nit al cor del dia.

Setembre

Al setembre ja certs dies són inquiets.

Setembre, tot el sant dia canviant d'il·luminació.

Silenci

Parlem de silenci, i és perquè som ben sords.

Societat

La societat és feta per l'home
o l'home per la societat?

La gallina i l'ou, altra vegada.

Sol

El sol juga a amagat al carrer amb les hores.

El sol més violent en l'arbre s'endolceix.

Son

La son llima les asperitats del temps.

Son, satel·lització entorn de mi mateix.

Sorra

La sorra passa i torna a passar

d'una duna a l'altra

Rellotge de no res.

La sorra, gra per gra,

per la netedat ningú no li passa la mà per la cara.

Telèfon

El telèfon no s'impacienta,
ni a la desena trucada.

Temps

El temps, és sorra? És. Aigua?
Si el temps tingués memòria, acabaria avorrint-se.
El temps dissol curiosament l'instant,
i després l'allunya en record.
Sempre comptem amb el temps,
el qual no compta amb nosaltres.

Terra

És just abans de deixar-la, que el sol mira la terra.
La terra beu a petits glops, amb els llavis tancats.
La terra, sense el sol, és bruta.

Toll

Manta d'aigua, pell de la pluja.

Tronada

Què els hem ensenyat als trons? Els bombardeigs?

Uniforme

L'uniforme és el mode d'emploi de l'home.

Univers

Si l'univers tingués una finalitat,
per què la mar perdria el temps pentinant la platja?

Vacances

Les vacances són un país lluny de la informació.

Veire

Veire.

La meva set es doblega a la geometria
i s'estandarditza.

Vellesa

Amb els anys, hom acaba imitant l'arbre
i la cadira.

Vent

El vent espanta la roba a l'estenedor i els arbres s'ericen.

La casa no en fa cas.

Cada branca interpreta el vent a la seva manera.

El vent arriba molt engrunat, segons les fulles.

El vent, fins i tot furiós, de tant en tant es para
per reprendre alè.

El vent és com jo, no li agrada l'ordre.

Verema

Veremes.

A l'aixella dels sarments, els raïms.

La vinya ha destil·lat llargament l'estiu i ens el lliura,
dolç i assenyat.

Vespre

Vespre.

El sol s'ha apagat,
el forn és encara calent.
Per més que gallegi el dia,
el vespre el farà caure.

Viatge

Viatge.

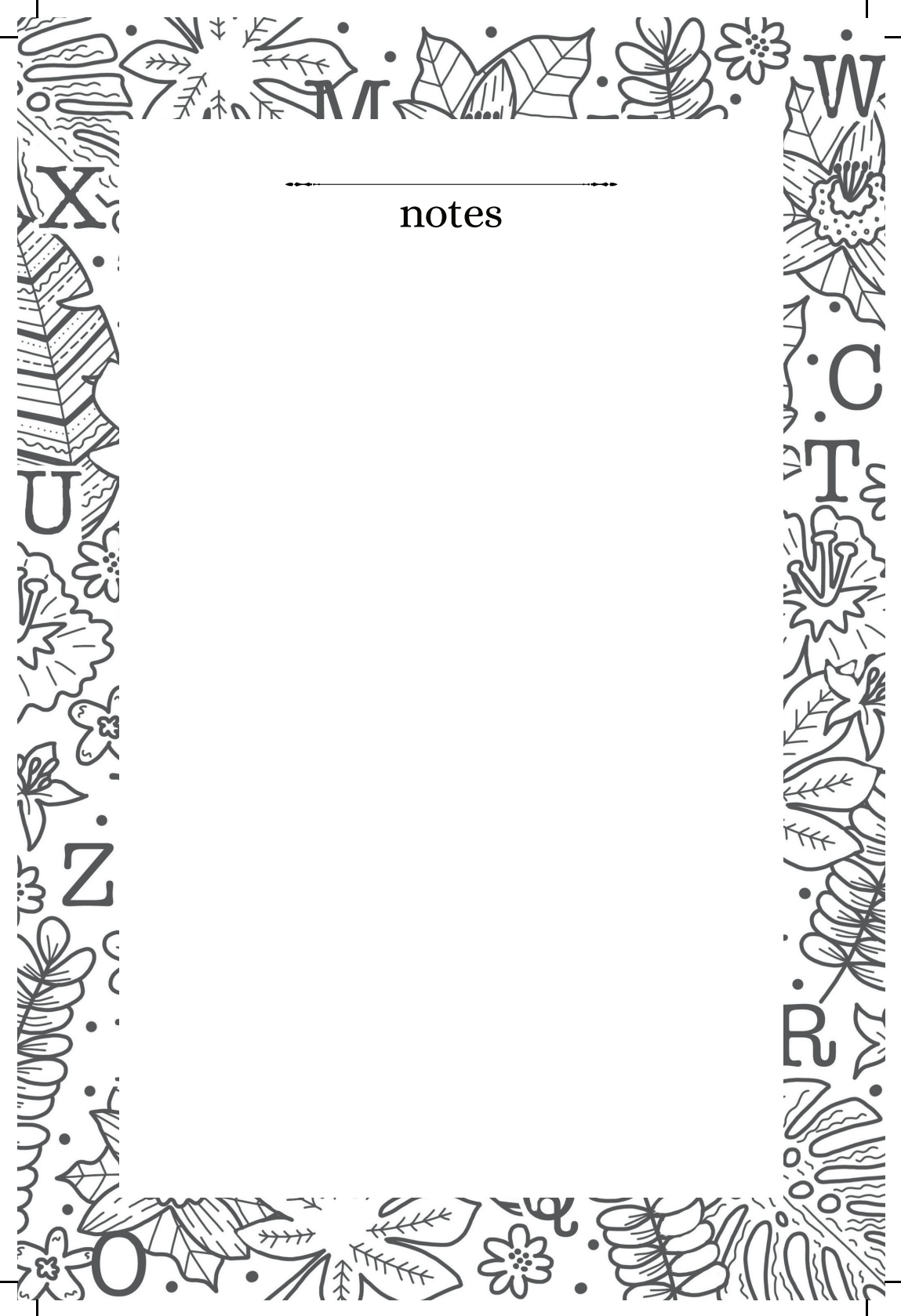
Visita d'una realitat virtual de paisatges.

**La vida és
a dos
tic,
la vida és quan
però a poc
Un dia el tren
us oblida
quan arrenca,
de res
cal morir**

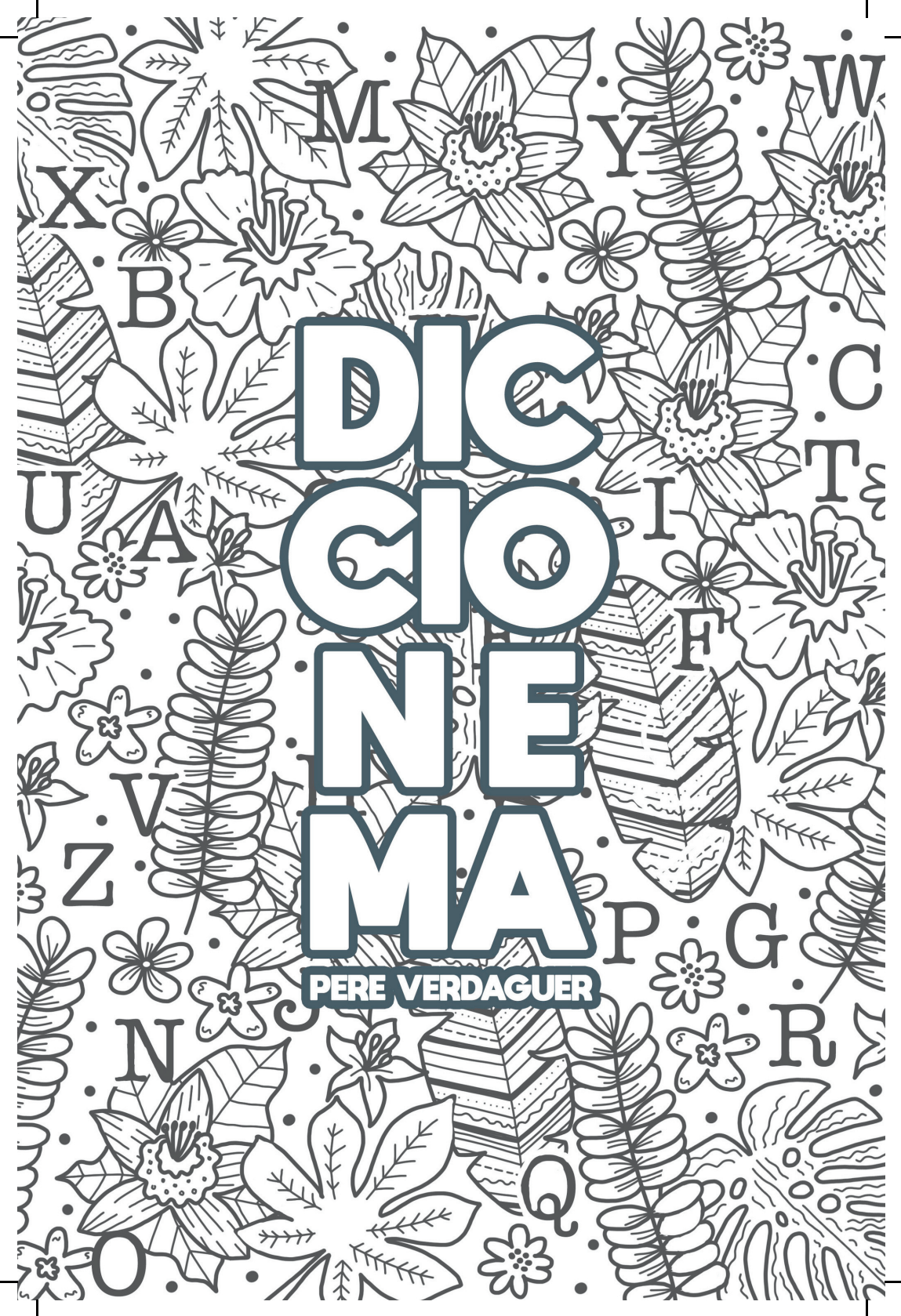
**un aire
temps
tac.**

**tot es mor
a poc.**

**de la vida
a l'estació;
no serveix
de córrer
a punt**

A decorative border surrounds the page, featuring various leaves, flowers, and large letters. The letters visible include W, X, U, Z, O, C, T, and R. The border is composed of black and white line art.

notes

DIC CIONE MA

PERE VERDAGUER

Pere Verdaguer (1929-2017) arriba mainatge a Illa (Rosselló), amb pare, mare i germà el febrer de 1939. La guerra civil espanyola els ha obligat a deixar Banyoles (Pla de l'Estany) on s'estaven. Després de les primeres classes en castellà i català al seu poble nadiu, en Pere acaba els estudis primaris, en francès, a l'escola de nins d'Illa. És un alumne brillant, apassionat de ciències i matemàtiques, un pallago espavilat, amb tantes ganes d'aprendre que, malgrat condicions de vida difícils i la necessitat de guanyar-se la vida com més aviat millor, obté el batxillerat i, tot treballant, fa estudis superiors de castellà i lingüística. Serà mestre d'escola i després professor de castellà en col·legis (Illa, Ribesaltes, Arles, Portvendres, Elna...), abans d'ensenyar català a la Universitat de Perpinyà, i més coses encara a la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

De sempre, Pere Verdaguer ha escrit. D'aquí una obra immensa i variada: novel·les, narracions íntimes o de ciència ficció, gramàtiques, mètodes per aprendre el català, llibres per presentar Catalunya del Nord al sud del Pirineu, i d'altres per fer conèixer al nord la literatura catalana, assaigs polítics i filosòfics, milers d'articles a la premsa...

I de sempre també, Pere Verdaguer s'ha mirat el seu entorn amb ull de poeta. D'aquí una multitud de composicions breus, que aplega o no en reculls. De vegades no passen d'un parell de frases. Ell en diu "peuèmes" en francès i "poquemes" en català. Quan era jove pare en va reunir uns quants en el *Dictionème pour Michel* (1963). Envers 2000, esdevingut avi, en va fer una tria, que deixà sense publicar, per a les seues netes Nina i Anna: el *Diccionema* del qual l'APLEC i l'OPLC ofereixen aquí un tast.